

wiki.org/index.php/Etusivu (20.3.2017).
Suvi. Suomen viittomakielten verkkosanakirja.
Helsinki: Kuurojen Liitto ry. 2013.
<http://suvi.viittomat.net> (25.3.2017).
TAKKINEN, RITVA 2002: *Käsimuotojen salat.*
Viittomakielisten lasten käsimuotojen

omaksuminen 2–7 vuoden iässä. Deaf
Studies in Finland 1. Helsinki: Kuurojen
Liitto ry.
Viittomakielilaki. Teckenspråkslag 359/2015.
<http://www.finlex.fi> (25.3.2017).

Lyydin lähteillä

Miikul Pahomov: *Lyydiläiskysymys. Kansa vai heimo, kieli vai murre?* Helsinki: Helsingin yliopisto & Lyydiläinen Seura 2017. 311 s. ISBN 978-951-51-2902-4.

Miikul Pahomov on asettanut väitöstudiumuksensa tavoitteeksi lyydiläisen kielimuodon historiallisen ja taksonomisen määrittelyn. Lyydin alkuperän selvittäminen onkin haastanut tutkijoita pitkään. Lyydi sijoittuu karjalan ja vepsän väliselle monipintaiselle kielikontaktialueelle, mikä näkyy monin tavoin sen kielenpiirteissä ja kehityshistoriassa.

Pahomovin tutkimus jakautuu kolmeen, toisiinsa limittyvään osakokonaisuuteen: asutus- ja väestöhistorialliseen, lingvistiseen sekä tutkimushistorialliseen osuuteen. Tutkimus hyödyntää lyydin aiempaa tutkimusta ja yhdistää kielihistoriaa muuhun lyydiläisiä koskevaan historiatietoon. Tarkastelun kohteena ovat lyydin alueellinen variaatio ja kielelliset identifikaatiot. Asutus- ja väestöhistoriallinen käsittely suhteutetaan kieliseikkoihin ja kielimuotojen väliseen vertailuun sekä laajaan lähteistöön. Lisäksi hyödynnetään lyydiläisiä käsittelevää historian- ja etnografista tutkimusta. Lyydiläisten etninen identifioituminen kytketään paitsi alueen kielimuotoihin myös niistä käytettyihin nimityksiin sekä etnonymeihin.

Lyydillä on aina ollut tärkeä sija itämerensuomalaisten kielten historiallisvertailevassa tarkastelussa muiden, suu-

rempien kielten rinnalla, vaikka lyydiä ei olekaan tutkittu yhtä paljon kuin sen naapurikieliä karjalaa ja vepsää. Pienellä kielellä on yleensä vähän pelkästään siihen keskittyviä tutkijoita, mikä pitkittää kieltä koskevan tiedon karttumista. Pahomovin tutkimuksen myötä lyydi nousee aivan uudella tavalla esille ja keskeiseen asemaan Aunuksen ja sen lähialueiden kieliympäristön muotoutumisessa.

Lingvistiseltä osaltaan Pahomovin tutkimus edustaa perinteistä vertailevaa äänne-, muoto- ja sanahistoriallista tutkimusta, jota täydentävät tiedot alueen asutus- ja väestöhistoriasta. Tarkastelun lähtökohdaksi on valittu Kuujärven murre, väittelijän oma äidinkieli, joka osoittautuu tutkimuksen keskiönä hyvin perustelluksi ja toimivaksi. Tässä lyydin murteistossa on vähiten karjalan kielen vaikutusta, ja se on siten lähimpänä alkuperäistä lyydiläistä kielimuotoa. Tutkimuksen perusaينهistona on tekijän itse vuosina 1988–2015 keräämä kieliaines Kuujärveltä, ja sen rinnalla aineistona toimii kaikki tähänastinen tutkimusmateriaali lyydin kolmesta päämurteesta (pohjoislyydistä, keskilyydistä ja etelälyydistä) sekä lyydin naapurikielistä karjalasta ja vepsästä, joihin lyydiä yksityiskohtaisesti vertaillaan.

Uusi näkökulma lyydiin

Johdantoluvussa valaistaan lyydin asemaa ja nykytilannetta sekä kuvaillaan tutki-

muksen aineistoa ja metodeja. Pahomov määrittelee työnsä vertailevaksi kieli- ja väestöhistorialliseksi tutkimukseksi. Teoksen rakenne selostetaan luvussa 1.6, mutta lukujen alussa ei yleensä ole niihin johdattavia tekstijaksoja. Tämä vaikeuttaa jossain määrin teoksen jäsennyksen hahmottamista (etenkin luvussa 5). Myöskään tutkittavan kielimuodon, lyydin, yleistä esittelyä ei tule kootusti missään, vaan tietoa kertyy kirjan eri kohdissa: luvussa 2.1.1 kartoitetaan lyydin puhuma-alueita, ja lyhyt luku 3.3 käsittelee lyydiä itämerensuomalaisena kielimuotona, muun muassa sitä koko tutkimuksenkin kannalta keskeistä kysymystä, onko lyydiä pidetty murteena vai kielenä. Lyydin murteet esitellään luvussa 5.1, jossa arvioidaan aiempia murrejakoja (myös kriittisesti) ja päädytään hyvin perustein työssä noudatettuun jakoon. Lisäksi koko lyydiläis-alueella esiintyviä yhteisiä kielenpiirteitä luetaan luvussa 5.4.1 (erit. s. 258).

Luku 2 (”Lyydiläisalue, väestö ja kieli”) esittelee tutkittavan kielimuodon maantieteelliset-historialliset puitteet. Alaluku 2.1 käsittelee laajan asutushistoriallisen katsauksen, joka tukeutuu niin väestöasiakirjoihin kuin nimistöntutkimukseenkin ja luo tarpeellista pohjaa lyydin kielihistorialliselle tarkastelulle. Alaluku 2.2 puolestaan valaisee lyydiläisten kontakteja lähikansoihin ja -kieliin, jotka ovat maantieteellisesti varsin lähellä, mutta pysyneet silti erillään.

Luvun 3 otsikkona on ”Lyydin kielen tutkimus”. Luvussa 3.1 käsitellään lyydin vanhimpia tekstiaineistoja, joista huomionarvoinen varhainen lähde ovat 1600-luvulla muistiin kirjoitetut lyydiläiset loitsut. Luvussa 3.2 (samoin kuin luvussa 4) esitellään lyydin tutkijoita. Luvussa 4 lyydiläisten kielellistä ja etnistä identifiointia tarkastellaan tutkijakohtaisesti alaluvuittain. Tarkastelu jakautuu venäläisten (tai neuvostoliittolaisten) ja toisaalta suomalaisten käsityksiin. Venäläisissä korostuu väestötieteilijöiden osuus; suomalaisten lyydiläiskäsitysten pohjana ovat tehdyt tut-

kimusmatkat, joskin suomalaisten varhaisimpiin näkemyksiin vaikuttivat myös venäläisten viranomaisten ja tutkijoiden käsitykset (s. 156). Huomionarvoista on, että lyydiläisten oma identifikaatio ja ulkoinen, muiden tuottama identifiointi ovat useimmiten olleet erilaiset. Varhaisia luokitteluja leimaa se, että lyydi on ollut kahden kielimuodon välissä, mutta kun on paremmin tunnettu vain nuo kaksi (karjala ja vepsä), lyydi on herkästi samastettu jompaankumpaan. Esimerkiksi Venäjän kansallisuustilastoissa lyydiläiset on aina yhdistetty karjalaisiin.

Aiemmassa tutkimuksessa on korostettu lyydin suuria murre-eroja kytkien ne lyydiläisten keskinäisten kontaktien puutteeseen ja puhuma-alueen kapeaan, pitkänomaiseen muotoon, joka osaltaan houkuttelee pitämään aluetta karjalan ja vepsän välisenä seka- tai välimurteistona. Pahomov kuitenkin painottaa tutkimuksessaan lyydin murrealueiden välisiä kontakteja (mm. vesireittejä pitkin) sekä koko lyydiläisalueen yhteistä kielipohjaa. Myös nykykontakteissa lyydin sisäinen yhteys on ollut vahvempi kuin esimerkiksi kontakti aunuksenkarjalaan (s. 81). On kiistatonta, että lyydi sijoittuu kielellisiltä piirteiltään vepsän ja karjalan väliin, mutta Pahomovin tutkimuksen perusteella on ilmeistä, että lyydi ei ole sekamurre (s. 285). Toisin sanoen lyydi ei ole tasasuhtainen tai muunkaanlainen sekoitus naapurikielistään, vaan sen sijaan lyydiläinen kielimuoto näyttää olleen yhtenä alkuperäisenä komponenttina kolmen naapuri- ja lähisukukielen liitossa. Siten aunuksenkarjala ja lyydi eivät huolimatta yhteisistä piirteistään vepsän kanssa kumpikaan liene kehittyneet vepsästä (s. 27, 195).

Perinteisesti lyydiä on tutkittu karjalais-vepsäläisenä sekakielenä, jonka tunnusomaiset piirteet on johdettu jommastakummasta kielestä ja yleensä painottaen lyydin muinaisvepsäläistä pohjaa, vaikkakin lyydissä on tiedetty olevan paljon omaleimaistakin piirteistöä. Lyydin

synty- ja kehityskysymyksissä Pahomov siis myös kyseenalaistaa perinteisiä näkemyksiä. Hän näkee lyydin varhaisemman muodon, varhaislyydin, olleen itsenäisemmässä ja aiemmin esitettyä keskeisemmässä asemassa niin lyydin eri murteiden kuin aunuksenkarjalan ja eteläkarjalankin taustalla. Hän nostaa muun muassa esiin näkemyksen, että aunuksenkarjalan substraattikieli ei ole ollut vepsä vaan pikemminkin varhaislyydiksi nimitettävä kieli-muoto, joka voisi osaltaan olla vepsänkin takana. Tähän asetelmaan liittyy lyydin puhuma-alueen oletettu varhempi laajuus. Uusi, jopa metodisen luontoinen asia on se, että niihin aunuksenkarjalan piirteisiin, jotka poikkeavat muusta karjalasta, on syytä etsiä selitystä ennemmin lyydin kuin vepsän suunnasta.

Pahomovin tutkimuksen tuoreinta ja uutta luovinta ainesta edustaakin tekijän näkemys paitsi lyydin murteiden keskinäisistä suhteista myös koko lyydin kehityshistoriasta sekä lyydin ja sen murteiden suhteista naapurikielimuotoihinsa. Tutkimuksessa tulevat koko ajan näkyville lyydin kiinteät yhteydet lähikieliinsä ja kielten molemminsuuntainen vaikutus toisiinsa. Tutkimus tuo paljon uutta tietoa karjalais-lyydiläis-vepsäläisen alueen kielikontakteista ja niiden suunnista. Eri-tyisen keskeisenä tutkimuksessa näyt-täytyy lyydin suhde lähimpään naapuriinsa karjala-aunukseen ja sen varietee-teista etenkin aunuksenkarjalaan mutta myös varsinaiskarjalan etelämurteisiin eli eteläkarjalaan. Näihin molempiin lyydi ja jo sen varhaismuoto ovat vaikuttaneet ehkä aiemmin havaittua enemmän. Kielikontaktien seurauksiin kuuluu myös aiemman laajemman lyydiläisalueen vähittäinen venäläistyminen usean vuosisadan kuluessa jo 1700-luvulta lähtien.

Kielen analyysia

Luku 5 on lyydin vertaileva äänne-, sana- ja muoto-historiallinen kuvaus, jossa tar-

kastelun lähtökohtana on etelälyydiläinen Kuujärven murre. Tekijä hallitsee historiallis-vertailevan menetelmän sekä tutkimansa kielet ja murteet hyvin, eikä kielenpiirteiden käsittely juuri anna aiheita eriäviin huomautuksiin. Ennen luvun 5.3 varsinaista vertailevaa osuutta tapahtuva sanaston tarkastelu, jota on ensin luvussa 5.2 ja myöhemmissä lisää, herättää kuitenkin kysymyksiä. Tekijä on valinnut tarkasteltavaksi 70 frekvenssiltään yleistä lyydin sanaa, jotka on käsitellyssä jaoteltu levikkinsä perusteella ryhmiin sen suhteen, miten pitkälle akselin lyydi-vepsä- varsinaiskarjala-aunus kielimuotoihin sanan levikki lyydistä ulottuu. Sana-aineisto ja sen valintaperusteet olisi ollut syytä esitellä kunnolla jo ennen sanaston levikkeihin perustuvan jakauman käsittelyä luvussa 5.2. Varsinaisesti tätä sana-ainesta kuitenkin analysoidaan vasta paljon myöhemmin luvussa 5.4.1: taulukko sivulla 259 kuvaa Kuujärven leksikaalista ”läheisyyttä” eri naapurikielimuotoihinsa. Sana-aineiston suppeuden vuoksi yleistys Kuujärven leksikaalisista suhteista muuhun lyydiin sekä lähimpiin sukukieliin ei ole tässä kuitenkaan mielestäni yleistyksiin riittävällä pohjalla.

Luku 5.3, tutkimuksen ydin, on laaja aineistopohjainen analyysiluku, jossa verrataan kielenpiirteiden (vokaalien, konsonanttien ja muoto-opillisten piirteiden) edustusta Kuujärvestä käsin muihin lyydin murteisiin sekä vepsään ja karjala-aunukseen. Käsittely on erittäin perusteellista. Kuujärven lyydin kontrastointi tapahtuu kielimuodoittain niin, että luvussa 5.3.1 sitä verrataan muuhun lyydiin ja luvussa 5.3.2 vepsään. Luvussa 5.3.3 lyydiä kontrastoidaan karjala-aunukseen ja yksityiskohtaisemmin sen eri varietetteihin. Käytännössä tarkastellaan siis sitä, kuinka pitkälle naapurikielten tai -murteiden puolelle jonkin lyydin ilmiön tai piirteen levikki ulottuu. Kaikkiaan luvussa 5 esitetään runsaasti vertailevaa tietoa sekä ikäyksiä ja kehityskulkuja lyydin

ja muiden itäisten itämerensuomalaisten kielten kielenpiirteistä ja -ilmiöistä. Käsiteltäviin äännepiirteisiin (mm. luvuissa 5.3.1.1 ja 5.3.1.2) sisältyy myös muotohistoriallisia selostuksia, esimerkiksi komitatiivista (s. 180–181), allatiivista (s. 197) ja lukusanoista ’kahdeksan’ ja ’yhdeksän’ (s. 181–182). Vertailussa olisi voinut hyödyntää Bubrihin ym. (1997) murrekartastoa enemmänkin kuin nyt on tehty.

Lingvististen ilmiöiden piirrekohtainen tarkastelu on tutkimuksessa pätevää ja kielten välinen vertailu huolellista. Luvussa 5 käsiteltävät kielenpiirteet ovat kuitenkin esiintymistiheydeltään hyvin erilaisia siten, että osa on kielessä taajaan esiintyviä äänne- tai muotopiirteitä, osa taas yhtä tai muutamaa lekseemiä koskevia yksityiskohtia, kuten esimerkiksi *vavarno ~ babarno* ’vadelma’ (s. 166, 230–231), *mežiaaŋe* (< **mesijäinen*) ’mehiläinen’ (s. 233) tai *nuagla* ’naula’, *niegla* ’neula’ (s. 214, 226). Muoto-opillisiin piirteisiin kuuluvat muun muassa partisiippien edustus sekä eräät verbien johdostyyppit, jotka ovat usein yhteisiä lyydin, vepsän ja aunuksenkarjalan kesken (luku 5.3.1.3). Samaa piirrettä saatetaan käsitellä myös useassa kohtaa (kylläkin eri vertailukohdista tai näkökulmista), mutta saman piirteen eri käsittelykohtia ei ole helppo paikantaa pelkän ilmoitetun luvunnumeron perusteella ilman sivunumeroa.

Yksi esimerkki kielenpiirteestä, jonka käsittely hajaantuu useaan kohtaan, on lyydin morfologisesti kiinnostava ja murteittain vaihteleva refleksiivitaivutus. Sitä käsitellään varsinaisesti kahdessa tekstikohdassa (s. 203–205, 221–224) mutta lisäksi ainakin mainiten muuallakin (s. 235, 254, 262, 266–267, 281–282, 284–285). Muutamassa kohtaa annetaan ymmärtää, että refleksiivinen johdinaines *čče* olisi kehittynyt refleksiivisestä taivutuspäätteestä *že* (s. 267, 281–282). Johtimen palauttaminen tähän taivutusmorfeemiin ei kuitenkaan ole uskottavaa eikä vastaa Lauri Postin aiemmin (1980) esittämää selitystä.

Suhdetta eteläkarjalaan valaisevan luvun 5.3.3.2 tärkeänä tehtävänä on osoittaa runsaat yhteiset piirteet lyydissä ja siihen pohjoisessa rajautuvassa eteläkarjalaismurteen osassa, niin sanottussa lyydinpuoleisessa eteläkarjalassa (mm. Mäntyselkä, Paatene). Pahomovin lyydiläistutkimus palveleekin yhtä lailla karjalan kielen tutkimusta kontrastoidessaan lyydiä järjestelmällisesti koko karjalan kieleen ja sen alueellisiin varieteetteihin. Huomiota kiinnittävä yksityiskohta on eteläkarjalan kaukaisempien saarekemuurteiden (mm. tverinkarjalan) kytkeytyminen monen piirteen osalta pikemmin lyydinpuoleiseen eteläkarjalaan (s. 224) kuin siihen eteläkarjalan murteeseen (ns. aunuksenpuoleiseen eteläkarjalaan), jota on puhuttu Tveriin muuttaneiden lähtöseuduilla Raja-Karjalassa myöhemminä vuosisatoina 1900-luvun alkupuoliskolle asti. Tverinkarjalan lyydiläiset piirteet saattavatkin muuttaa käsitystä siitä, millaista karjalan kieltä Ruotsille siirtyneessä Raja-Karjalassa on 1600-luvulla ja sitä edeltäneinä vuosisatoina puhuttu. On mahdollista, että lyydiläisperäisiä piirteitä on esiintynyt aiemmin myös tässä eteläisemmässä osassa eteläkarjalaa ja että aunuksenkarjalan vaikutus olisi osin myöhäisempää, vasta 1700-luvulla tai sen jälkeen tullutta.

Kuva lyydistä

Miikul Pahomovin tutkimus antaa lyydin ja lyydiläisten nykytilasta niin yksityiskohtaisen ja ajantasaisen kuvan kuin mahdollista ja täydentää olennaisesti aiempaa tutkimusta ja tietoutta lyydiläisistä. Työ sisältää muun muassa lyydiläisalueen erittäin tarkan rajaamisen niin nykyhetken kannalta kuin historiallisestikin, missä on hyödynnetty esimerkiksi paikannimistöä sekä väestötilastojen sisältämiä tarkkoja lukumäärätietoja eri ajoilta.

Lyydin puhujamäärän kehitys viimeisten sadan vuoden aikana on noudatellut

sen lähikielten karjalan ja vepsän kehitystä: puhujien määrä on vähentynyt jyrkästi ja pitkään. Juho Kujolan esittämien tietojen perusteella lyydin puhujia oli 1900-luvun alussa yli 10 000. Pahomovin arvion mukaan puhujia oli 1960-luvulla noin 6 000–7 000, 1990-luvulla noin 3 000, mutta nykyään enää enintään 300. Huomionarvoinen on se Pahomovin oletus, että 1900-luvun alussa lyydin puhujia on saattanut olla huomattava määrä myös perinteisesti tunnettujen lyydiläisalueiden ulkopuolella, jopa saman verran kuin Juho Kujolan lyydiläisalueilta ilmoittama puhujamäärä (s. 48, 78).

Vaikka paljolti kielihistoriallinen, Pahomovin väitöskirja on teemoiltaan ja lähtökohdiltaan laajempikin kuin pelkästään kieleen keskittyvä. Väittelijän toiminta uhanalaisen lyydin kielen ja lyydiläisen kulttuurin parissa ei ole rajoittunut vain tutkimukseen, vaan se on ollut luonteeltaan kokonaisvaltaista. Tämä näkyy väitöskirjassakin, joka on enemmän kuin pelkkä kielitieteellinen tutkimus. Se on samalla ajankohtainen puheenvuoro lyydin kielen puolesta tilanteessa, jossa lyydin jo ennestään pieni puhujajoukko vähenee vähenemistään ja kielen olemassaolo on vakavasti uhattuna. Tutkimuksella onkin selvä käytännöllinen ja ideologinen tavoite tukea lyydiä ja sen asemaa yhtenä itsenäisenä itämerensuomalaisena kielimuotona. Tutkimus myös osaltaan voimistaa ja monipuolistaa itäisten itämerensuomalaisten kielten ympärillä käytävää tieteellistä sekä kansalaiskeskustelua.

Miikul Pahomovin väitöstutkimus on paitsi aineistoltaan mittava myös käsitelyvaltaaan hyvin yksityiskohtainen ja perusteellinen. Tutkimusotteen laajuutta voidaan pitää niin ansiona kuin jossain määrin rasiitteenakin. Tutkimuksessa on monenlaisia sivupolkuja, joita olisi hyvin perustein voinut oikoa ja yksinkertaistaa. Metodisesti tutkimus jää muilta kuin historiallis-vertailevilta ja kielimaan-

tieteellisiltä osin sirpaleiseksi ja sekavaksi. Viitteet yleiseen murretutkimukseen tai sen menetelmiin ovat irrallisia ja usein vain viitteellisiä. Tutkimusta vaivaavat myös erilaiset rakenteelliset ongelmat. Etenkin luvussa 5 käsittely on valitun kielenpiirteittäisen tarkastelun myötä usein hajanaista, toisteista, hyppelhtivää tai muuten hankalasti seurattavaa. En ole kuitenkaan sitä mieltä, että tutkimusta olisi pitänyt olennaisesti supistaa tai käsiteltävää lähdeainesta karsia, sillä tällöin olisi lyydin kielen tärkeä dokumentointikin jäänyt niukemmaksi. Käytetystä transkriptiosta voi esittää huomautuksen, että palatalisaation (liudennuksen) merkintä ei kaikilta osin ole vakiintuneen suomalais-ugrilaisen transkription mukaista.

Lopuksi

Miikul Pahomovin väitöstutkimukselle on ominaista käsittelyn laajuus ja kokonaisvaltainen tutkimusote, toisaalta kielimateriaalin pienimpienkin yksityiskohtien tarkka ja luotettava hallinta. Kielenpiirteiden vertaileva käsittely on tutkimuksessa kielitieteellistä filigraanityötä parhaimmillaan. Tutkimus valaisee merkittävästi lyydiläisalueen historiaa sekä lyydin (ja myös sen naapurikielimuotojen) kehitystä ja monipuolisia kielikontakteja ja samalla lyydin asemaa itämerensuomalaisten kielten ja murteiden ketjun osana. Pahomov välittää tutkimuksessaan runsaasti uutta tietoa lyydiläisestä kielimuodosta ja sen taustasta. Työn suurena ansiona on se, että hän tuo koko laajuudessaan esiin lyydiä ja lyydiläisiä käsittelevän venäjänkielisen lähteistön, jota suomalaiset tutkijat eivät aiemmin ole kaikilta osin hyödyntäneet. Tutkimuksen ansiot lyydin kieli-, väestö-, asutus- ja tutkimushistorian monipuolisena valaisijana ovat kiistattomat. Myöskään tekijän vastaus tutkimuksen otsikossa esittämäänsä kysymykseen ei voi jäädä tutkimuksen lukeneelle epäselväksi: Pahomovin mukaan lyydi on oma itse-

näinen omaleimainen kielimuotonsa, siis kieli muiden itämerensuomalaisten kielten joukossa.

VESA KOIVISTO
etunimi.sukunimi@uef.fi

Lähteet

BUBRIH, D. V. – BELJAKOV, A. A. –

PUNŽINA, A. V. 1997: *Dialektologičeskij*

atlas karel'skogo jazyka. Karjalan kielen murrekartasto. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 97. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

POSTI, LAURI 1980: The origin and development of the reflexive conjugation in the Finnic languages. – Osmo Ikola (toim.), *Congressus Quintus Internationalis Fenno-Ugristarum* I s. 111–144. Turku.

Ensimmäinen englanninkielinen koltansaamen kielioppi

Timothy Feist: *A grammar of Skolt Saami.* Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 273. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 2015. 414 s. ISBN 978-952-5667-74-5.

Koltansaame kuuluu itäsaamelaisiin kielisiin. Sen lähimmät sukukielet ovat inarinsaame lännessä ja kiltinänsaame sekä akkalansaame idässä. Kieltä puhutaan nykyisin lähinnä Inarin kunnan alueella, mutta perinteisesti sitä on puhuttu myös Kuolan niemimaan länsiosissa ja Norjan Neidenissä. Puhuma-alueen muutos johtuu siitä, että Suomelle kuulunut Petsamo luovutettiin toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitolle ja alueen koltansaamelaiset uudelleenasutettiin Suomen puolelle. Koltansaamea pidetään vakavasti uhanalaisena; arviot puhujamäärästä vaihtelevat 150:n ja noin 300:n välillä. Suurin osa puhujista on keski-ikäisiä tai vanhuksia.

Ensimmäinen kuvaus Suonikylän (nyk. Sevettijärven) murteen pohjalle luodusta koltansaamen kirjakielestä on vuodelta 1973 teoksessa *Koltansaamen opas* (Korhonen, Mosnikoff & Sammallahti 1973). Vuonna 2009 julkaistiin *Koltansaamen*

koulukielioppi (Moshnikoff, Moshnikoff & Koponen 2009), jossa pyrittiin esittämään kieliopin pääkohdat kouluopetusta silmällä pitäen. Nyt arvioitava Timothy Feistin teos *A grammar of Skolt Saami* on merkittävä lisäys aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen, sillä se on ensimmäinen englanninkielinen ja samalla laajin koltansaamen kieliopin kuvaus. Teos pohjautuu tekijän väitöskirjaan (Feist 2010).

Lähtökohdat

Feistin kielioppi perustuu ensisijaisesti kenttätöihin, joita hän teki kolttien parissa vuosina 2006–2009. Omien aineistojensa lisäksi tekijä on käyttänyt Kotimaisten kielten keskuksen eli Kotuksen nauhoitearkiston aineistoja, joita äidinkieliset koltansaamelaiset olivat litteroineet, sekä *Maaddârää'jji mainnâz* -satukirjaa (Mosnikoff 1992). Satukirjan tekstit on litteroitu ja toimitettu Kotuksen nauhoitearkiston äänitteistä, joista suurimman osan tallensi Mikko Korhonen 1960- ja 1970-luvuilla. Osa satukirjan teksteistä on liitetty kieliopin loppuun käännettynä ja glossattuina (luku 11). Sivumäärällisesti nämä tekstit